

Деокупація та сталий мир: чи може влада та громадські організації сприяти процесу звільнення окупованих територій

Опитування народних депутатів та державних службовців проведено Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва з 11 по 24 квітня 2019 року. Всього опитано 23 народних депутати України та 24 представники органів центральної та місцевої влади. Дослідження проведено в рамках проекту «Перехід до мирного процесу на Донбасі: підвищення інклюзивності місцевих громад у потенційній миротворчій місії» за фінансової підтримки Посольства Канади в Україні.

- Більшість опитаних вважають, що ситуація на підконтрольних українському уряду територіях Донецької та Луганської областей покращилась порівняно з 2014-15 рр. При цьому, чверть опитаних вказують на значне покращення, а більше половини – на позитивну зміну ситуації у певних сферах.
- Найчастіше поради Президенту стосуються тих аспектів, які він може доручити для виконання іншим державним структурам. Зокрема, це доручення МЗС розробити проект рішення Ради Безпеки ООН задля створення миротворчої місії на Донбасі; звернення до США, Британії, Франції та Китаю як країн, що підписали та приєдналися до Будапештського меморандуму задля розгляду питання про підтримку зусиль України з відновлення суверенітету на Донбасі; надання доручення про запровадження візового режиму з РФ. Окрім того, необхідним вважають доручити СБУ підготувати звернення до судових органів України про визнання «ДНР/ЛНР» терористичними організаціями. Багато опитаних пропонували й свої альтернативи дій, що відображено у звіті детальніше.
- Верховній Раді України опитані рекомендують здійснити наступні кроки задля деокупації територій: 1) ухвалити закон про колаборацію, що визначатиме умови покарання та амністії осіб, які співпрацювали з окупаційною владою в ОРДЛО; 2) ратифікувати Статут Міжнародного кримінального суду, що уможливорює кримінальне переслідування керівництва РФ та сепаратистів за військові злочини, вчинені на Донбасі; 3) ухвалити закон про націоналізацію майна осіб, які своїми діями сприяли окупації української території, підтримували сепаратизм, тероризм та переслідування громадян України на окупованих територіях.
- Опитані вважають, що Кабінету міністрів варто зосередитись передовсім на відбудові економіки та інфраструктури на підконтрольних територіях. Найчастіше опитані говорили про податкові канікули для інвесторів, які відкривають нові підприємства у Донецькій та Луганській областях; капітальний ремонт автошляхів; збільшення пропускної спроможності, комфорту та безпеки на КПП; фінансування модернізації мереж тепло- та водопостачання; постійний моніторинг екологічної ситуації та вжиття заходів щодо припинення дій із забруднення повітря, водою та ґрунтів.
- Основними проблемами, які є найбільш актуальними для мешканців Донецької та Луганської областей, опитані називають передовсім продовження збройної агресії Росії та засилля російської пропаганди. Окрім того, на думку опитаних, характер критичних мають соціально-економічні проблеми: безробіття, зупинка підприємств, труднощі з облаштування вимушених переселенців з окупованих територій. Серйозною проблемою депутати та чиновники називають корумпованість місцевої влади.
- На думку опитаних, є три ключові аспекти, що можуть забезпечити сталий мир та деокупацію захоплених територій Донецької та Луганської областей. Це: 1) посилення санкцій проти РФ і сепаратистів; 2) зміцнення збройних сил й інтенсивна підготовка до операції зі звільнення окупованих територій; 3) активна робота з розширення кола держав, які підтримують український варіант із розміщення миротворчого контингенту ООН на всій окупованій території. Інші варіанти дій, зокрема стосовно амністії, чи «особливого статусу» цих територій не знайшли підтримки опитаних.

- **Переговори із сепаратистами неможливі до звільнення окупованих територій – така позиція більшості опитаних народних депутатів та чиновників.** Однак часто зазначається можливість ведення непрямих переговорів через посередницьку місію або ж переговорів стосовно технічних питань: екології чи життєво необхідної інфраструктури, але не політичних питань через відсутність суб'єктності у сепаратистів.
- Опитані погоджуються з необхідністю діяльності громадських організацій у Донецькій та Луганській областях. Найбільш корисними активностями ГО, на думку опитаних, є контроль над діяльністю місцевої влади, допомога у вирішенні питань місцевого розвитку, надання юридичної та іншої допомоги в обстоюванні своїх прав для людей, а також надання жителям правдивої інформації, боротьба з російською пропагандою та допомога військовим та волонтерам у обороні Донбасу.

РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

1. На Вашу думку, як протягом останніх років змінилася ситуація на Донбасі (на підконтрольних територіях) порівняно з періодом активних бойових дій?

	Кількість відповідей
У цілому значно покращилася, порівняно з 2014-2015 рр.	11
У деяких сферах покращилася, порівняно з 2014-2015 рр.	27
Ситуація практично не змінилася, порівняно з 2014-2015 рр.	6
У деяких сферах ситуація погіршилася, порівняно з 2014-2015 рр.	0
У цілому ситуація значно погіршилася, порівняно з 2014-2015 рр.	1
Важко сказати	2

2. Які заходи, на Вашу думку, має втілити Президент України у рамках політики відновлення суверенітету над окупованими територіями Донбасу? (зазначте усе, що вважаєте за потрібне)

	Кількість згадок
Запровадити воєнний стан до звільнення окупованих територій та відновлення контролю над державним кордоном з РФ	7
Доручити СБУ підготувати звернення до судових органів України про визнання ДНР/ЛНР терористичними організаціями	25
Скликати РНБОУ для розгляду та прийняття рішення про цілковиту ізоляцію окупованих територій	7
Дати доручення про запровадження візового режиму з РФ	25
Звернутися до США, Британії, Франції та Китаю як країн, що підписали та приєдналися до Будапештського меморандуму щодо розгляду питання про підтримку зусиль України з відновлення суверенітету на Донбасі	28
Доручити МЗС розробити проект рішення Ради Безпеки ООН щодо створення миротворчої місії на Донбасі та винести його на розгляд РБ ООН	31
Припинити консультації у форматі Тристоронньої контактної групи за посередництва ОБСЄ у Мінську	3
Створити сприятливі умови для проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою щодо вибору шляхів повернення ОРДЛО у склад України	2
Розпочати прямі переговори з ватажками сепаратистських утворень щодо умов припинення збройного конфлікту	0
Прийняти рішення про одностороннє припинення вогню на лінії розмежування	0

Скасувати рішення РНБОУ про транспортну блокаду окупованих територій	7
Провести переговори з керівництвом РФ щодо умов прийняття російського проекту рішення РБ ООН про розміщення миротворчих сил ООН на лінії розмежування	1
Скликати РНБОУ для розгляду та затвердження рішення про порядок виконання Україною всіх умов Мінських домовленостей	4
Внести на розгляд Верховної Ради законопроект про внесення змін до Конституції щодо «особливого статусу» ОРДЛО	2
Інше (що?) <ul style="list-style-type: none"> • Долучитися до створення Національної стратегії з деокупації та реінтеграції ТОТ ОРДЛО та Криму • Законопроект про "особливий статус" потрібно запропонувати після деокупації та на обмежений термін - 5-7 років. Також необхідно вести бойові дії з метою деокупації території України • РЕАЛЬНА боротьба з корупцією • Об'єднати питання з відновлення суверенітету на Донбасі з питаннями деокупації Криму. На всіх міжнародних майданчиках та переговорах виступати з єдиною формулою: відновлення територіальної цілісності та забезпечення державного суверенітету України в межах міжнародно-визнаних кордонів, включно з Автономною Республікою Крим та містом Севастополь • Чітко визначити, що особливий статус Донбасу не виходить за межі законодавства про децентралізацію і не дає жодних переваг у впливі на зовнішню політику України. Чітко обумовити потенційні вибори можливістю для всіх жителів Донбасу – включно з внутрішньо переміщеними особами – голосувати, а також гарантії безпеки для всіх політиків, що представляють проукраїнські сили. Потрібний повний доступ українських медіа на окуповану територію: трансляція, можливість знімати і писати матеріали. За відсутності таких гарантій, не проводити вибори: без свободи вибору, свободи преси, масових зібрань вони будуть фарсом. • Ухвалити комплекс рішень для «боротьби за людей, які живуть на окупованих територіях» (це відповідь для всіх владних інституцій): скасувати ВЕЗ з Кримом, покращити інфраструктуру на блокпостах, почати платити пенсії/соцвиплати за міжнародними механізмами людям на непідконтрольних територіях (через Червоний хрест, вже є законопроект), ухвалити закон про дозвіл на голосування переселенцям тощо. Також міжнародні заходи: стратегія захисту в Чорному та Азовському морі (недостатні зусилля зараз), посилення економічної інфраструктури на Донбасі (залізниця, диверсифікація торгівлі в портах) тощо. Посилення інформаційної боротьби та покращення комунікації з російськомовним населенням. Це лише маленька частина з можливих дій. • Має бути застосований комплексний підхід: з одного боку, дипломатичні зусилля зі збереження і посилення санкцій проти РФ, створення миротворчої Місії ООН, заручення підтримкою підписантів Будапештського меморандуму та просування Інвестиційного плану для України; з іншого боку, забезпечення виконання низки "домашніх завдань" з якісного покращення ситуації на прифронтових територіях, підтримки ВПО та реінтеграції мирних жителів ОРДЛО. • Слідувати логіці поточної динаміки мирного врегулювання, а саме нарощувати тиск на РФ з вимогами дотримання режиму припинення вогню, роззброєння військових формувань та звільнення окупованих територій Донбасу та Криму, відновлення контролю над кордоном та державного суверенітету. Безпека таких заходів може забезпечуватись зокрема місією ООН з мандатом та доступом до всіх територій окупованого Донбасу та Криму. 	8
Важко сказати	3

3. Які заходи, на Вашу думку, має втілити Верховна Рада України у рамках політики відновлення суверенітету над окупованими територіями Донбасу? (азначте усе, що вважаєте за потрібне)

	Кількість згадок
--	-------------------------

Прийняти зміни до закону про відновлення суверенітету на Донбасі та надати додаткові повноваження Президенту України для проведення військових та спеціальних операцій зі звільнення окупованих територій	19
Ратифікувати Статут Міжнародного кримінального суду, щоб уможливити кримінальне переслідування керівництва РФ та сепаратистів за військові злочини, вчиненні на Донбасі	30
Прийняти закон про торгівлю з ворогом з метою поступового повного припинення економічних відносин з РФ	11
Внести зміни до законодавства з метою притягнення до кримінальної відповідальності усіх, хто переміщається на окуповані території з порушенням режиму державного кордону України	15
Прийняти закон про колаборацію, що визначатиме умови покарання та амністії осіб, які співпрацювали з окупаційною владою в ОРДЛО	36
Прийняти закон про націоналізацію майна осіб, які своїми діями сприяли окупації української території, підтримували сепаратизм, тероризм та переслідування громадян України на окупованих територіях	22
Прийняття Постанови щодо порядку виконання Україною умов Мінських домовленостей	4
Прийняти у другому читанні змін до Конституції, що передбачають особливий порядок здійснення самоврядування в ОРДЛО	3
Прийняти закон про повну амністію для учасників незаконних збройних угруповань, які воювали проти України	1
Прийняти закону про статус постраждалих від збройного конфлікту, що поширюватиме певні соціальні пільги на громадян, які протягом 2014-2018 рр. перебували у зоні бойових дій	16
Прийняти закон про особливості проведення місцевих виборів у ОРДЛО	4
Інше <ul style="list-style-type: none"> Розробити спільно з організаціями переселенців «Закон про забезпечення конституційних прав громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територій». Долучитися до створення Національної стратегії з деокупації та реінтеграції ТОТ ОРДЛО та Криму особливий порядок самоврядування на обмежений термін - 5-7 років РЕАЛЬНА боротьба з корупцією Об'єднати питання з відновлення суверенітету на Донбасі з питаннями деокупації Криму. На всіх міжнародних майданчиках та переговорах виступати з єдиною формулою: відновлення територіальної цілісності та забезпечення державного суверенітету України в межах міжнародно-визнаних кордонів, включно з Автономною Республікою Крим та містом Севастополь законом встановити чіткі умови та послідовність кроків для деокупації та реінтеграції Донбасу. Включити Крим у той же ж законодавчий документ. посилення всіх антикорупційних органів для боротьби проти безкарності, що досить швидко може принести різючу різницю між рівнем життя на окупованих територіях і підконтрольних. 	7
Важко сказати	4

4. Які заходи, на Вашу думку, має втілити Кабінет міністрів України у рамках політики відновлення суверенітету над окупованими територіями Донбасу? (азначте усе, що вважаєте за потрібне)

	Кількість згадок
Збільшити загальний рівень пенсій та соціальних виплат	14
Забезпечити належний нагляд за дотриманням прав на своєчасну і повну виплату заробітної плати на державних та приватних підприємствах	14
Спростити порядок отримання різних документів для вимушених переселенців та мешканців окупованих територій	30
Збільшити пропускну спроможність, рівень комфорту і безпеки на контрольних	25

пунктах в'їзду-виїзду на лінії розмежування	
Надати податкові канікули на 3-5 років для інвесторів, які відкривають нові підприємства у Донецькій та Луганській області	33
Провести повну кадрову ротацію голів місцевих державних адміністрацій на Донбасі	15
Проводити регулярні (кожні 6 місяців) виїзні наради Урядових комітетів у Донецькій та Луганській областях для розгляду виконання рішень та програм уряду з повоєнного відновлення Донбасу та соціально-економічних проблем регіонів та громад	24
Запровадити систему критеріїв оцінки роботи голів місцевих держадміністрацій, поліції та щорічно контролювати якість виконання покладених на МДА та управління Нацполіції функцій	21
Затвердити обов'язковий для усіх органів місцевого самоврядування порядок залучення громадськості до формування місцевих «бюджетів участі» задля врахування громадської думки при плануванні та здійсненні видатків на місцеві потреби	19
Спільно з НАБУ здійснювати контроль за ефективністю та законністю здійснення видатків місцевими радами, що отримали додаткові ресурси внаслідок децентралізації	20
Забезпечити капітальний ремонт місцевих автошляхів	32
Забезпечити повне фінансування модернізації мереж тепло- та водопостачання в населених пунктах Донецької та Луганської областей	25
Прийняти рішення щодо подальшого майбутнього державних вугільних підприємств, збереження трудового потенціалу у гірничій промисловості	19
Забезпечити постійний моніторинг екологічної ситуації та вживати заходів щодо припинення дій із забруднення повітря, водою та ґрунтів, надати державну підтримку екологічно чистому виробництву	25
Інше <ul style="list-style-type: none"> • всі питання актуальні для всієї країни. Загальний рівень пенсій залежить від загальної економічної ситуації, а не від Кабміну. • Відпрацювати сценарій "Підконтрольний Донбас - візитна картка України" • Податкові канікули - після деокупації. • Затвердити план роботи ВЦА, кадрового та матеріального забезпечення процесу деокупації Криму, окупованих територій Східної України 	4

5. Які проблеми, на Ваш погляд, є найбільш актуальними для мешканців підконтрольних територій Донецької та Луганської областей? (зазначте усе, що вважаєте за потрібне)

	Кількість згадок
Боротьба зі злочинністю та підтримання правопорядку	19
Безробіття, зупинка підприємств	36
Продовження збройної агресії Росії	45
Невиплати зарплат і пенсій	11
Неякісне медичне забезпечення	15
Відсутність опалення і водопостачання	12
Труднощі з облаштування вимушених переселенців з окупованих територій	31
Труднощі під час перетину лінії розмежування	23
Напруженість через політику українізації	3
Міжконфесійні суперечності	2
Транспортна і торговельна блокада окупованих територій	8
Загроза масових заворушень	1
Корумпованість місцевої влади	25
Пасивність громадян	19
Засилля російської пропаганди	35
Відсутність діалогу між владою та громадянами	12

Інше	3
<ul style="list-style-type: none"> • Публічність видатків місцевих бюджетів • Корумпованість центральної влади • відсутність розуміння суті війни і власної відповідальності за неї 	

6. Які заходи/рішення Ви вважаєте необхідними для припинення збройного конфлікту на Донбасі? (азначте усе, що вважаєте за потрібне)

	Кількість згадок
Зміцнення збройних сил і посилення підготовка до операції зі звільнення окупованих територій	37
Посилення санкцій проти РФ і сепаратистів	40
Відмова від окупованих територій та їх відокремлення від України	0
Припинення життєзабезпечення окупованих територій (електроенергія, вода, газ, продовольство, соціальні виплати)	7
Схвалення рішення про допуск миротворчого контингенту ООН на лінію розмежування	15
Активна робота з розширення кола держав, які підтримують український варіант із розміщення миротворчого контингенту ООН на всій окупованій території	33
Припинення переговорів у Нормандському і Мінському форматах та пошук нового формату переговорів з припинення війни та звільнення окупованих територій	7
Спрощення пропускового режиму на лінії розмежування	7
Припинити транспортну блокаду, запроваджену РНБОУ в 2017 р.	7
Прийняти закон про нейтралітет України	0
Розпочати прямі переговори з ватажками сепаратистів	0
Прийняти закон про амністію бойовиків, за винятком тих, хто вчинив тяжкі злочини	8
Внести зміни до Конституції щодо запровадження федеративного устрою	0
Внести зміни до Конституції щодо надання ОРДЛО «спеціального статусу»	3
Дати згоду на проведення в ОРДЛО місцевих виборів за умови повного спостереження з боку ОБСЄ	1
Інше	5
<ul style="list-style-type: none"> • Наполягання на забезпеченні Будапештського формату переговорів • Проводити бойові операції, підписувати двосторонні договори про ВТС (Норвегія, Японія, США, Саудівська Аравія) • Розширити "мінський" формат запрошенням США і ВБ • РЕАЛЬНА боротьба з корупцією на всіх рівнях та запровадження соціально справедливої економічної моделі в державі. • чітка міжнародна коаліція на підтримку деокупації, законодавча база, що відокремлює різні рівні колаборації і дасть можливість покрокового миру 	

7. На яких умовах можливі прямі переговори із сепаратистською верхівкою ОРДЛО?

	Кількість відповідей
Переговори можливі без будь-яких передумов	0
Переговори можливі після погодження умов такого формату за посередництва ОБСЄ	1
Переговори можливі після досягнення згоди РФ	0
Переговори можливі лише після виконання сепаратистськими лідерами вимоги припинення вогню	0
Переговори можливі лише після припинення вогню та повернення усіх	5

українських заручників та полонених	
Переговори із сепаратистами неможливі до звільнення окупованих територій	28
Інше	7
<ul style="list-style-type: none"> Переговори можливі виключно непрямі - через посередницьку місію (приклад - місія Кісінджера на Близькому Сході). Переговори із сепаратистами можливі тільки з приводу обміну полоненими та термінів їхньої безумовної здачі ніяких сепаратистів у ОРДЛО не існує. Є визнана законом України окупаційна адміністрація. Який сенс розмовляти з окупаційною адміністрацією? Ніякого. Розмовляти можна виключно із господарями окупаційної адміністрації, тобто, із центральною російською владою Неможливі взагалі технічний рівень переговорів – щодо водопостачання чи щодо екологічних проблем – має тривати. Політичний рівень неможливий з кількох причин – ерозії державності, відсутності у самозваних ватажків здатності приймати рішення і керувати Переговори із маріонетками окупантів неможливі за жодних обставин Переговори можливі по практичних питаннях роззброєння та здачі в полон для здійснення правосуддя після виведення російських військ та управлінської ланки з українських територій Донбасу та Криму, відновлення контролю над кордоном. 	
Важко сказати	6

8. Чи відвідували Ви Донецьку і Луганську області протягом останніх п'яти років? (оберіть, будь ласка, по кожній області варіант, який найточніше відповідає Вашому досвіду)

		Донецька область	Луганська область
1.	Ні, жодного разу	9	15
2.	Один-два рази за 2014-2018 рр.	8	6
3.	До десяти разів протягом 2014-2018	7	4
4.	Кілька разів у 2017-2018 рр.	2	1
5.	Кілька разів кожного року, починаючи з 2014 р.	2	3
6.	Постійно протягом 2014-2018 рр. навідуюсь з різних причин	13	15

9. У Вас є близькі друзі, рідні, які проживають зараз на Донбасі, в тому числі на окупованих територіях?

	Кількість згадок
Так, на територіях підконтрольних Україні	27
Так, на тимчасово окупованих територіях	20
Ні	16

10. Як Ви вважаєте, чи потрібна діяльність громадських організацій на підконтрольних територіях Донбасу?

	Кількість відповідей
Так, дуже потрібна	28
Так, загалом потрібна	16
Не дуже потрібна	1
Зовсім не потрібна	0
Насправді, така діяльність шкідлива	1

11. Якщо Ви вважаєте, що діяльність громадських організацій на Донбасі потрібна, то яка саме? (азначте усе, що вважаєте за потрібне)

	Кількість згадок
Контролювати діяльність влади, допомагати вирішувати питання місцевого розвитку	34
Надавати людям юридичну та іншу допомогу в обстоюванні своїх прав у стосунках з місцевою владою	33

Захищати соціально уразливі соціальні групи (інвалідів, багатодітні сім'ї тощо)	28
Боротися проти порушення прав людей судами та іншими правоохоронними органами	24
Боротися з корупцією	27
Організовувати культурне дозвілля людей	27
Проводити незалежні аналітичні дослідження та пропонувати способи вирішення соціальних проблем	29
Об'єднувати людей зі спільними інтересами	25
Займатися питаннями охорони довкілля	22
Організовувати акції протесту, якщо рішення влади завдаватимуть шкоди	16
Допомагати військовим та волонтерам у обороні Донбасу	33
Допомагати переселенцям	29
Обстоювати права жінок	15
Надавати жителям правдиву інформацію, боротися з російською пропагандою	40
Допомагати місцевим жителям у започаткуванні бізнесу, проводити відповідні тренінги та навчання	34
Долучати місцеве населення до громадської активності, до участі у вирішенні місцевих проблем	37
Інше <ul style="list-style-type: none"> • Все в рамках Конституції, не перераховане у попередніх 16-ти пунктах • Виховання молоді (шкільної, студентської, робітничої) 	2

12. А тепер спробуйте з вищенаведеного списку видів діяльності громадських організацій виділити 5 найбільш важливих. Запишіть номери.

	Кількість згадок
Контролювати діяльність влади, допомагати вирішувати питання місцевого розвитку	26
Надавати людям юридичну та іншу допомогу в обстоюванні своїх прав у стосунках з місцевою владою	20
Захищати соціально уразливі соціальні групи (інвалідів, багатодітні сім'ї тощо)	13
Боротися проти порушення прав людей судами та іншими правоохоронними органами	11
Боротися з корупцією	13
Організовувати культурне дозвілля людей	8
Проводити незалежні аналітичні дослідження та пропонувати способи вирішення соціальних проблем	12
Об'єднувати людей зі спільними інтересами	7
Займатися питаннями охорони довкілля	10
Організовувати акції протесту, якщо рішення влади завдаватимуть шкоди	5
Допомагати військовим та волонтерам у обороні Донбасу	21
Допомагати переселенцям	12
Обстоювати права жінок	0
Надавати жителям правдиву інформацію, боротися з російською пропагандою	26
Допомагати місцевим жителям у започаткуванні бізнесу, проводити відповідні тренінги та навчання	15
Долучати місцеве населення до громадської активності, до участі у вирішенні місцевих проблем	15
Інше	0

СПИСОК ОПИТАНИХ

На анкету відповіли народні депутати таких фракцій та груп:

1. Батьківщина
2. Блок Петра Порошенка
3. Воля Народу
4. Народний фронт
5. Опозиційний блок
6. Позафракційні депутати

Чиновники та посадовці таких органів державної влади та місцевого самоврядування:

1. Донецька обласна державна адміністрація
2. Міністерство внутрішніх справ
3. Міністерство екології та природних ресурсів України
4. Міністерство інформаційної політики
5. Міністерство оборони
6. Секретаріат Верховної Ради України
7. Сєверодонецька міська рада
8. Служба Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції
9. Станично-Луганська районна державна адміністрація